

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**САМОСТІЙНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

Харків

2018

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**САМОСТІЙНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

**(першого (бакалаврського) рівня
галузь знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»)**

**МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
для студентів II курсу
денної форми навчання**

Харків

2018

Методичні поради для самостійної роботи студентів денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» з навчальної дисципліни «Конституційне право України» / уклад.: Слінько Т. М., Кушніренко О. Г., Дахова І.І. – Х.: Нац. юрид. уні-т ім. Я. Мудрого, 2018. – с.

У к л а д а ч і: Т. М. Слінько
 О. Г. Кушніренко
 І.І. Дахова

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою академії
(протокол № від 2018 р.)*

Загальні методичні поради

Вступ

Конституційне право України є провідною галуззю національного права України, норми якої регулюють політичні суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення народом свого повновладдя, а тому зростає його роль у непростих умовах становлення в Україні громадянського суспільства і демократичної, правової держави. Без глибокого знання і розуміння конституційно-правових явищ і процесів не можна стати висококваліфікованим юристом, особливо в сучасних умовах, коли саме життя ставить перед фахівцями в галузі права значно підвищені вимоги.

Навчальна програма з конституційного права України на вивчення даної дисципліни передбачає 195 годин, з них на самостійну роботу виділено 83 години.

Студенти повинні пам'ятати, що успішне оволодіння знаннями неможливе без наполегливої індивідуальної та самостійної роботи над програмою навчального курсу, причому йдеться не лише про підготовку до практичних занять та іспиту, а про комплексне вивчення навчальної дисципліни. Саме меті найбільш ефективного самостійного вивчення студентами конституційного права України і мають сприяти ці методичні поради.

У навчальному процесі головне місце належить **лекції**, бо саме вона організує і спрямовує роботу студента на вивчення навчального курсу. Саме на лекції студенти знайомляться з основами конституційного права України, отримують навички самостійного, поглибленого оволодіння матеріалом, що сприяє виникненню інтересу до предмета та творчої діяльності студента.

Лекція передбачає самостійну роботу з літературою, документами, нормативними матеріалами, вивчення судової практики, вона є початком вивчення дисципліни, а тому не можна обмежуватися лише механічним засвоєнням сказаного викладачем і законспектованого.

Щоб лекція свідомо й творчо сприймалася, студенту бажано до неї готуватися. Для цього лектор заздалегідь оголошує тему майбутньої лекції, її план з основними питаннями, що будуть висвітлюватися, рекомендує попередньо ознайомитися з відповідним матеріалом підручника чи закону тощо. Такий підхід допоможе краще засвоїти нові знання, зрозуміти їх зміст і значення. Радимо не намагатися записати всю лекцію, тому що це відволікає увагу і робить процес конспектування механічним. Бажаючи записати все, що сказав лектор, студент, як правило, перестає слідкувати за його думкою і усвідомлено сприймати матеріал. Корисно записувати найбільш важливі положення, не втрачаючи логічно-сміслових зв'язків між ними, формулювання чи визначення, якщо вони вимагають їх точного викладення. Якщо студент заздалегідь підготовлений до лекції, знайомий хоч би в основному з матеріалом, то це дозволить йому самостійно визначитися, що потрібно записати: те, чого не має в підручнику, нову оригінальну трактовку, нові закони тощо. Такі нескладні форми самостійної роботи, безумовно, дадуть гарні результати.

Важливе значення в професійній підготовці юриста і його майбутній практичній діяльності мають **практичні заняття**, мета яких полягає в оволодінні теоретичними положеннями на основі конкретного конституційно-державного матеріалу шляхом вирішення завдань-казусів, і в такий спосіб навчити майбутніх юристів на практиці застосовувати набуті знання і навички.

Щоб практичне заняття мало максимальний пізнавальний ефект, і студент поглибив знання з окремої проблеми, до нього необхідно ретельно готуватися: працювати над конспектом лекції, підручником, навчальним посібником, ознайомитися з рекомендованою монографічною літературою, науковими статтями, тезами, відповідним законодавством тощо.

Важливо правильно працювати з нормативними джерелами, для цього слід засвоїти декілька простих, але корисних прийомів: 1) точно вивчити назву документу; 2) його структуру; 3) прочитати, проаналізувати зміст,

зробивши свої зауваження щодо складних або незрозумілих місць; 4) звернути увагу на дію його у часі і просторі, та коло осіб, щодо яких стосується досліджуваний акт.

Основним документом, який вивчатиметься на заняттях, безумовно, є Конституція України, отже, потрібно не тільки розуміти загальний зміст окремих її положень, але і знати точний текст цілої низки її статей. Розширити знання з навчальної дисципліни і водночас активізувати творчі здібності допоможе вивчення наукових статей, роз'яснень, які даються з конституційно-правової тематики в періодичних виданнях.

Нарівні з лекціями, практичними заняттями важливою формою організації навчання є виконання **індивідуальних завдань**, що дає можливість закріпити та поглибити теоретичні і практичні знання, навчитися аналізувати навчальну та наукову літературу, юридичні позиції Конституційного Суду України та позиції Європейського Суду з прав людини.

Індивідуальна робота студентів включає в себе: підготовку рефератів (есе); анотування вивченої додаткової літератури з даної дисципліни; розробку схем, таблиць; виконання та захист курсової роботи; опублікування тез наукових повідомлень і наукових статей.

Можливі й інші форми індивідуальної роботи. Причому вибір студентом форми індивідуальної роботи (ІР) відбувається на початку навчального семестру за погодженням з кафедрою. Організацію, контроль та оцінку якості її виконання здійснює науковий керівник, який кафедрою закріплюється за академічною групою і до якого студентам потрібно звертатися в разі виникнення запитань.

На кафедрі індивідуальна робота надається не пізніше як за два тижні до іспиту в паперовому (можливо й електронному) вигляді.

За результатами виконання індивідуальної роботи студент може максимально отримати 6 балів.

Анотування є одним із видів індивідуальної роботи, метою якої є поглиблення знань певної актуальної проблеми і водночас удосконалення навичок самостійного дослідження з елементами наукового аналізу, здатності робити узагальнення й висновки. Незважаючи на те, що анотування – це стисла характеристика змісту монографії, наукових статей, інших матеріалів, на перший погляд, може здаватися, що це простий і не дуже цікавий вид діяльності. Проте поставитись до такої роботи слід відповідально, а головне – виявити самостійність суджень на підставі уважного осмисленого прочитання тексту. Структуру анотації визначає сам студент, а обсяг анотації має становити 5-7 сторінок.

Реферат як вид індивідуальної роботи передбачає стисле викладення (до 10 сторінок) матеріалу за вказаною тематикою (див. додаток №1) і оформлення передбачає: складання плану-структури, викладення його основного змісту, власних думок, переліку джерел, використаних студентом (не менше як 10).

Есе являє собою науковий, критичний чи інший нарис, який вирізняється оригінальністю суджень і вишуканістю форми. Темі есе погоджуються із науковим керівником, обсяг має становити 7-10 сторінок.

Важливе значення для ефективного опанування знань з конституційного права України має аналіз відповідних статей Конституції України, вивчення практики Конституційного Суду України, інших державних органів України та органів місцевого самоврядування, міжнародно-правової практики в галузі конституційного права.

Вивчення конституційного права України відбувається з урахуванням Положення про моніторинг знань студентів із урахуванням вимог Болонського процесу 2006 року.

З метою повного оволодіння навчальним матеріалом для студентів проводяться консультації, які можуть бути як індивідуальними, так і груповими (передекзаменаційними). **Індивідуальні консультації** з усіх питань навчального курсу, які цікавлять студентів, можна отримати як перед

початком, так і після лекції чи практичного заняття. Розгорнуті відповіді можна отримати у викладача на кафедрі згідно із затвердженим графіком чергувань викладача по кафедрі, а також на **груповій консультації**, яка зазвичай проводиться перед іспитом.

Завершальним етапом вивчення курсу конституційного права України є **іспит**, який може бути як в усній, так і письмовій формі. Перелік питань, які виносяться на іспит, розміщений на порталі Автоматизованої системи управління навчальним процесом Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Будь-яку методичну допомогу щодо самостійного вивчення конституційного права України можна отримати у викладачів кафедри згідно з затвердженим графіком чергувань викладачів.

Додаток №1

Теми індивідуальної роботи (реферату)

1. Поняття конституціоналізму та його складові частини.
2. Головні етапи розвитку конституціоналізму та їх загальна характеристика.
3. Американський та європейський конституціоналізм: порівняльна характеристика.
4. Витоки та сучасний стан українського конституціоналізму.
5. Юридична та фактична Конституція.
6. Ліберальна, етатистська та ліберально-етатистська конституції.
7. Головні підходи до визначення сутності конституції та їх порівняльно-правовий аналіз.
8. Установча та регулятивна функції конституції та їх особливості.
9. Обмежувальна функція конституції.
10. Ідеологічна (світоглядна) функція конституції.
11. Програмний характер конституції.
12. Головні етапи розвитку конституційного права України.
13. Політичні відносини як предмет конституційного права.
14. Метод конституційного права України та його особливості.
15. Класифікація конституційно-правових норм за різними критеріями та їх загальна характеристика.
16. Види конституційно-правових інститутів та їх загальна характеристика.
17. Конституційно-правові відносини та їх особливості.

18. Специфічні суб'єкти конституційно-правових відносин та їх загальна характеристика.
19. Колективні та індивідуальні суб'єкти конституційно-правових відносин.
20. Український народ як суб'єкт конституційного права України.
21. Специфічні джерела конституційного права України (Декларація про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України, Конституційний договір).
22. Громадянство України: порядок його набуття і припинення.
23. Становлення та розвиток інституту громадянства.
24. Право на громадянство – одне з основних прав людини.
25. Поняття і принципи громадянства України.
26. Юридичні підстави припинення громадянства України.
27. Сучасні тенденції правового регулювання інституту громадянства.
28. Правові підстави набуття дітьми громадянства України.
29. Громадянство і національність.
30. Соціально-економічні права іноземців та осіб без громадянства в Україні та гарантії їх реалізації.
31. Особливості правового статусу біженців та осіб, що потребують додаткового або тимчасового захисту.
32. Проблеми в'їзду в Україну та виїзду з України іноземців та осіб без громадянства.
33. Відповідальність іноземців, осіб без громадянства та біженців за порушення законодавства України.
34. Розвиток українського конституціоналізму.
35. Конституційна реформа 2004 р.
36. Конституційна реформа 2016 року.
37. Складові українського конституціоналізму.
38. Порядок внесення змін до Конституції України.
39. Практика Конституційного Суду України з питань реформування Основного Закону України.
40. Причини прийняття Конституції України 1996 р.
41. Фактори, що впливають на реалізацію Конституції України.
42. Конституційний лад України та його співвідношення із державним ладом.
43. Співвідношення конституційного ладу із його засадами.
44. Базові цінності, які закріплюються в Конституції України.
45. Захист державного суверенітету в Конституції України.
46. Гарантії державного суверенітету України.
47. Міжнародно-правові аспекти засад конституційного ладу України.
48. Україна як нейтральна держава.
49. Позаблоковий статус України – реальність чи міф.
50. Акти міжнародного права в правовій системі України.
51. Міжнародні договори як частина національного законодавства України.
52. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки як найважливіша функція держави.
53. Конституційні засади правового порядку в Україні.

54. Заборона створення і функціонування збройних формувань, не передбачених законом, як конституційний принцип.
55. Економічні гарантії державного суверенітету України.
56. Політичні гарантії державного суверенітету України.
57. Конституційна характеристика України як правової держави.
58. Конституційний принцип верховенства права.
59. Конституційний принцип поділу державної влади.
60. Правове обмеження державної влади як принцип конституційного ладу України.
61. Незалежний та неупереджений суд як ознака правової держави.
62. Забезпечення та захист прав людини як ознака правової держави.
63. Конституційне закріплення України як соціальної держави.
64. Зміст та обсяг соціальних зобов'язань держави.
65. Конституційне регулювання відносин власності в аспекті становлення України як соціальної держави.
66. Економічні основи соціального характеру держави.
67. Конституційний принцип народовладдя як основа демократичного правління.
68. Основні форми безпосередньої демократії та їх значення.
69. Представницька демократія та проблеми її функціонування в Україні.
70. Принцип політичної багатоманітності як складова демократичного правління в Україні.
71. Політична та ідеологічна багатоманітність як прояв соціальної свободи.
72. Поняття громадянського суспільства та система його інститутів.
73. Громадянське суспільство як «нічний сторож» держави.
74. Референдуми в системі народовладдя.
75. Соціально-політичні передумови виникнення референдумів як інституту безпосередньої демократії.
76. Види референдумів.
77. Консультативні та імперативні референдуми.
78. Становлення законодавства про референдуми в Україні.
79. Особливості проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою.
80. Поняття і види місцевих референдумів, основні засади їх організації та проведення.
81. Конституційний Суд України і референдний процес.
82. Вибори в системі народовладдя.
83. Територіальний устрій України та його конституційне закріплення.
84. Система адміністративно-територіального устрою України.
85. Співвідношення категорій: «територія держави», «територіальний устрій», «адміністративно-територіальний поділ» та «адміністративно-територіальні одиниці».
86. Види адміністративно-територіальних одиниць в Україні.
87. Проблема удосконалення законодавства про систему адміністративно-територіального устрою.

88. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та її доцільність.
89. Принципи територіального устрою України
90. Співвідношення територіального устрою з формою державного устрою.
91. Конституційна характеристика України як унітарної держави.
92. Поняття, форми і види автономії.
93. Правовий статус автономної територіальної одиниці в унітарній державі.
94. Конституційний статус Автономної Республіки Крим у складі України.
95. Правова природа органів публічної влади Автономної Республіки Крим.
96. Особливості прийняття, затвердження та внесення змін до Конституції Автономної Республіки Крим.
97. Поняття та юридична природа місцевого самоврядування.
98. Концептуальні засади побудови місцевого самоврядування у світі.
99. Система місцевого самоврядування в Україні та питання її вдосконалення.
100. Конституційне законодавство України про місцеве самоврядування і проблеми його вдосконалення.
101. Характеристика і значення принципів організації місцевого самоврядування.
102. Обласні й районні ради як специфічні органи місцевого самоврядування.
103. Державна підтримка та гарантії місцевого самоврядування як загальний принцип місцевого самоврядування.
104. Правова, матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування.
105. Судовий захист прав місцевого самоврядування: питання теорії і практики.
106. Гарантії місцевого самоврядування.
107. Європейська хартія місцевого самоврядування та її вплив на розвиток місцевого самоврядування в Україні.
108. Національно-культурні аспекти засад конституційного ладу України.
109. Мовні права національних меншин в Україні.
110. Конституційно-правовий статус мов в Україні.
111. Проблеми реалізації мовно-культурних прав національних меншин в Україні.
112. Міжнародно-правові стандарти правового статусу національних меншин.
113. Нація як суб'єкт конституційно-правових відносин.
114. Сучасні тенденції розвитку правового статусу національних меншин в Україні.
115. Конституційні засади державної символіки України.
116. Поняття і види конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні.
117. Міжнародно-правовий базис прав людини та їх національна імплементація.
118. Права людини і громадянина в аспекті становлення українського конституціоналізму.

119. Основи правового статусу людини і громадянина в аспекті соціальної свободи і відповідальності.
120. Класифікація прав і свобод людини та громадянина.
121. Конституційно-правовий статус особи і його структура (елементи).
122. Система основних принципів правового статусу особи і їх конституційне закріплення.
123. Рівність прав, свобод і обов'язків як конституційний принцип.
124. Обмеження реалізації прав і свобод особи: конституційно-правовий аспект.
125. Основні тенденції сучасного розвитку прав людини.
126. Демократичний політичний режим як основа забезпечення прав особи.
127. Універсалізація концепції прав людини в актах ООН та інших міжнародних організацій.
128. Значення принципу поділу влади для забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
129. Значення принципу політичного плюралізму для забезпечення прав і свобод особи, його конституційне закріплення.
130. Політико-правові аспекти прав людини і громадянина.
131. Правова політика держави в сфері забезпечення та захисту прав людини і громадянина.
132. Конституційне право людини на життя та його гарантії.
133. Право на свободу та особисту недоторканність.
134. Конституційне право громадян на участь в управлінні державними справами.
135. Правова природа основних соціально-економічних прав людини.
136. Гарантії прав і свобод як елемент конституційно-правового статусу людини і громадянина.
137. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
138. Референдум в системі форм безпосередньої демократії.
139. Всеукраїнський референдум як інститут конституційного права.
140. Місцеві референдуми в Україні.
141. Правова регламентація сфери інформаційних відносин.
141. Свобода масової інформації: еволюція становлення та розвитку.
142. Свобода масової інформації як інститут конституційного права.
143. Поняття об'єднань громадян, їх місце та роль у політичній системі суспільства.
144. Правове регулювання порядку створення та діяльності об'єднань громадян в Україні .
145. Політичні партії як суб'єкти конституційного права.
146. Право громадян на об'єднання.
147. Конституційні основи становлення багатопартійності в Україні.
148. Загальна характеристика політичних прав громадян.
149. Виборча система і виборче право в Україні.
150. Свобода совісті та віросповідання, форми її реалізації.
151. Вибори в системі народовладдя.

152. Характеристика мажоритарної виборчої системи.
153. Характеристика пропорційної виборчої системи.
154. Суб'єкти виборчих правовідносин.
155. Політичні партії як суб'єкти виборчих правовідносин.
156. Роль і місце засобів масової інформації у виборчому процесі.
157. Електронні засоби масової інформації та їх роль у забезпеченні виборчого процесу.
158. Конституційно-правові засади ведення передвиборної агітації.
159. Політична реклама у виборчій кампанії.
160. Фінансове забезпечення виборчого процесу.
161. Правова культура і виборчий процес.
162. Законодавче регулювання виборів Президента України.
163. Законодавче регулювання виборів народних депутатів України.
164. Законодавче регулювання місцевих виборів в Україні.
165. Роль судової влади у виборчому процесі.
166. Питання забезпечення законності проведення виборів.
167. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.
168. Конституційний Суд України і виборчий процес.
169. Сучасні теорії парламентаризму.
170. Установча функція українського парламенту.
171. Конституційно-правовий статус Голови Верховної Ради України.
172. Сесія як основна форма діяльності Верховної Ради України.
173. Парламентські слухання як форма реалізації контрольної функції Верховної Ради України.
174. Повноваження та акти реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
175. Основні форми діяльності та структура Рахункової палати.
176. Імперативний та вільний депутатський мандат: сутність та специфіка закріплення в конституційному законодавстві України.
177. Матеріально-фінансові гарантії діяльності народних депутатів України.
178. Конституційно-правовий статус помічника-консультанта народного депутата України.
179. Інститут президентства в Україні в сучасних політико-правових умовах.
180. Зовнішньополітичний напрямок діяльності Президента України: конституційно-правовий аспект.
181. Основні напрямки діяльності Ради національної безпеки і оборони України.
182. Органи державної виконавчої влади: види та загальна характеристика.
183. Принцип колегіальності в діяльності Кабінету Міністрів України.

184. Конституційно-правовий статус Прем'єр-міністра України.
185. Конституційно-правова відповідальність Кабінету Міністрів України та практика її застосування.
186. Правова природа судової влади: конституційно-правовий аспект.
187. Конституційно-правовий статус Верховного Суду.
188. Функції Вищої ради правосуддя.
189. Конституційний судовий контроль: правова природа, сутність, види.
190. Сучасні моделі конституційного судового контролю.
191. Американська модель конституційного судового контролю.
192. Європейська модель конституційного судового контролю.
193. Змішана модель конституційного судового контролю.
194. Модель конституційного судового контролю в Україні.
195. Конституційна скарга як засіб захисту конституційних прав і свобод.
196. Конституційний Суд України в механізмі захисту конституційних прав та свобод особи.
197. Історія становлення конституційної юстиції в Україні.
198. Роль конституційного судового контролю в процесі утвердження конституціоналізму.
199. Межі тлумачення Конституційним Судом Конституції України.
200. Розмежування конституційної та адміністративної юрисдикції.
201. Конституційний контроль при внесенні змін до Конституції України.
202. Роль Конституційного Суду України в механізмі забезпечення верховенства Конституції України.
203. Порядок формування та структура Конституційного Суду України.
204. Юридичні позиції Конституційного Суду України: правова природа, юридична сила.
205. Юридичні позиції Конституційного Суду України: до проблеми перегляду.
206. Правова природа актів Конституційного Суду України.
207. Роль Конституційного Суду України в механізмі захисту громадянських та політичних прав та свобод.
208. Юридична сила актів Конституційного Суду України.
209. Правові позиції Європейського Суду з прав людини в рішеннях Конституційного Суду України.
210. Правова природа окремої думки судді Конституційного Суду.
211. Вплив Конституційно-правової доктрини на зміст рішень Конституційного Суду України.
212. Судова помилка в практиці Конституційного Суду України.

213. Принцип верховенства права в рішеннях Конституційного Суду України.
214. Рішення Конституційного Суду України: проблеми виконання.
215. Принцип рівності та рівноправності у рішеннях Конституційного Суду України.
216. Принцип народовладдя у рішеннях Конституційного Суду України.

Навчальне видання

**САМОСТІЙНА РОБОТА
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

(перший (бакалаврський) рівень
галузь знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»)

**МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
для студентів II курсу
денної форми навчання**

Укладачі: СЛІНЬКО Тетяна Миколаївна
КУШНІРЕНКО Олександр Георгійович
ДАХОВА Ірина Іванівна

Відповідальний за випуск Т.М. Слінько